

DRŽAVNI DUG

06

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija, na kraju juna 2024. godine, *bruto državni dug*⁵⁵ Crne Gore iznosio je 4.478,03 miliona eura ili 61,51% procijenjenog BDP-a (tabela 6.1) i u odnosu na kraj prethodne godine povećan je za 10,30%, usljed rasta spoljnog duga, po osnovu emisije euro-obveznica.

U strukturi državnog duga, na spoljni dug odnosilo se 4.091,33 miliona eura (91,36%), dok se na unutrašnji dug odnosilo 386,70 miliona eura (8,64%).

Ukoliko od bruto državnog duga oduzmemo depozite Ministarstva finansija, zajedno sa 38.477 unci zlata, *neto državni dug* Crne Gore, na kraju juna 2024. godine iznosio je 3.844,47 miliona eura ili 52,81% procijenjenog BDP-a. U odnosu na kraj prethodne godine neto državni dug zabilježio je smanjenje od 1,61%.

Tabela 6.1

Struktura državnog duga Crne Gore na kvartalnom nivou, u 000 000 eura						
	Jun 2023.	Septembar 2023.	Decembar 2023.	Mart 2024.	Jun 2024.	Promjena u % (jun 2024. decembar 2023.)
Unutrašnji dug	411,07	393,14	542,62	511,29	386,70	-28,73%
Spoljni dug	3.613,40	3.593,62	3.517,29	4.156,66	4.091,33	16,32%
Državni dug (bruto)	4.024,47	3.986,76	4.059,91	4.667,95	4.478,03	10,30%
Udio bruto državnog duga u BDP	57,79	57,25	58,30	64,12	61,51	
Depoziti Ministarstva finansija uključujući i 38.477 unci zlata	273,22	237,33	152,41	774,24	633,56	315,69%
Državni dug (neto)	3.751,25	3.749,43	3.907,50	3.893,71	3.844,47	-1,61%
Udio neto državnog duga u BDP	53,87	53,84	56,11	53,49	52,81	
Bilješke BDP Crne Gore (procjena za 2023. godinu)	6.963,62	6.963,62	6.963,62	7.279,70	7.279,70	

Izvor: Ministarstvo finansija

Valutna struktura državnog duga i dalje je relativno povoljna. Tako je zaduženost u eurima činila 98,80% ukupne valutne strukture državnog duga, dok je 0,93% duga bilo u specijalnim pravima vučenja, a 0,27% u američkim dolarima.

Kamatna struktura takođe je povoljna s obzirom da se više od tri četvrtine državnog duga (kreditni i obveznice) servisiraju po fiksnim kamatnim stopama (83,98% državnog duga).

⁵⁵ U skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti iz 2014. godine, u kvartalnim izvještajima prikazuje se državni dug, dok se u godišnjem izvještaju prikazuje javni dug. Shodno ovom Zakonu, javni dug je definisan kao dug centralnog nivoa države (državni dug) i dug lokalnog nivoa (dug lokalne samouprave). Državni dug obuhvata dug centralne države, dug privrednih društava u većinskom državnom vlasništvu i dug državnih fondova, odnosno više ne uključuje dug lokalnih samouprava kao u periodu prije donošenja ovog Zakona.

6.1. Unutrašnji državni dug

Na kraju juna 2024. godine unutrašnji dug iznosio je 386,70 miliona eura (5,31% BDP-a) i u odnosu na kraj prethodne godine manji je za 155,92 miliona eura ili 28,73%. Otplata duga po osnovu emitovanih domaćih obveznica glavni je razlog za smanjenje duga prema rezidentima u ovom periodu (tabela 6.2).

Tabela 6.2

Struktura i promjene unutrašnjeg duga Crne Gore na kraju juna 2024. u odnosu na kraj juna i decembra 2023. godine								
Struktura unutrašnjeg duga	Stanje duga 30. 06. 2023.	Stanje duga 31. 12. 2023.	Stanje duga 30. 06. 2024.	Promjena u odnosu na 30. 06. 2023.	Promjena u odnosu na 31. 12. 2023.	Promjena u odnosu na 30. 06. 2023.	Promjena u odnosu na 31. 12. 2023.	Učešće u unutrašnjem dugu 30. 06. 2024.
	1	2	3	4 (3-1)	5 (3-2)	6 (3/1)	7 (3/2)	8
	milioni eura					%		
Devizna štednja	10,17	10,11	10,11	-0,06	0,00	-0,59	0,00	2,61
Restitucija	83,07	74,58	83,23	0,16	8,65	0,19	11,60	21,52
Kreditni kod komercijalnih banaka	138,88	229,76	200,55	61,67	-29,21	44,41	-12,71	51,86
Zaostale penzije	1,89	1,89	1,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,49
Državni zapisi	00,00	50,00	10,00	10,00	-40,00		-80,00	2,59
Domaće obveznice	142,44	142,44	50,00	-92,44	-92,44	-64,90	-64,90	12,93
Pravna lica i privredna društva	34,62	33,84	30,92	-3,70	-2,92	-10,69	-8,63	8,00
UKUPNO	411,07	542,62	386,70	-24,37	-155,92	-5,93	-28,73	100,00

Izvor: Ministarstvo finansija

U strukturi unutrašnjeg duga, na kraju juna 2024. godine najveće učešće bilježe obaveze po osnovu kredita kod komercijalnih banaka (51,86%), zatim obaveze po osnovu restitucije (21,52%), kao i obaveze po osnovu emitovanih domaćih obveznica (12,93%). Preostalih 13,69% odnosi se na obaveze prema pravnim licima i privrednim društvima (8,00%), obaveze po osnovu stare devizne štednje (2,61%), obaveze po osnovu emitovanih državnih zapisa (2,59%) i obaveze po osnovu zaostalih penzija (0,49%).

6.2. Spoljni državni dug

Prema podacima Ministarstva finansija na kraju juna 2024. godine spoljni dug iznosio je 4.091,33 miliona eura ili 56,20% BDP-a i u odnosu na kraj prethodne godine zabilježio je povećanje od 574,04 miliona eura ili 16,32%, usljed zaduženja putem emisije državnih obveznica na londonskoj berzi u iznosu od 687,76 miliona eura.

Tokom prve polovine tekuće godine došlo je do povlačenja sredstava po osnovu kreditnih aranžmana sa međunarodnim institucijama, u ukupnom iznosu od 19,97 miliona eura, i to:

- Povlačenja sredstava KfW-a u iznosu od 7,72 miliona eura (za projekte „Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda – Pg Promo, Faza V i Faza V komponenta 2“ i „Energetska efikasnost u javnim zgradama III“),
- Povlačenja sredstava IBRD-a u iznosu od 7,98 miliona eura (za projekte „Upravljanje industrijskim otpadom“, „Reforma poreske administracije“, „Institucionalni razvoj i jačanje poljoprivrede u Crnoj Gori - MIDAS 2“, „Energetska efikasnost u Crnoj Gori - MEEP 2“, „Integrirani

- razvoj koridora rijeke Save i Drine uz korišćenje višefaznog programskog pristupa“ i „Trgovinske i transportne olakšice“),
- Povlačenja sredstava EBRD-a u iznosu od 1,29 miliona eura (za projekat „Rekonstrukcija magistralnih puteva u Crnoj Gori“) i
  - Povlačenja sredstava Hapoalim banke u iznosu od 2,98 miliona eura (za opremanje oklopnih vozila).

U strukturi spoljnog duga najveće učešće imaju obaveze po osnovu emitovanih euroobveznica (59,58%), dok je kineska Exim banka najveći pojedinačni povjerilac sa 16,22% učešća u spoljnjem dugu (tabela 6.3).

Tabela 6.3

Struktura spoljnog duga Crne Gore na 30. 06. 2024. godine				
Kreditor	Stanje duga	Spoljni dug BDP	Učešće u spoljnjem dugu	Učešće u državnom dugu (4.478,03 mil. eura)
	miliona eura		%	
EUROBOND	2.437,76	33,49	59,58	54,44
Kineska EXIM banka ¹	663,75	9,12	16,22	14,82
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	177,45	2,44	4,34	3,96
Sindicirani kredit – PBG 2	172,73	2,37	4,22	3,86
Sindicirani kredit - PBG ²	128,57	1,77	3,14	2,87
Evropska investiciona banka ³	95,71	1,31	2,34	2,14
Deutsche Bank	80,00	1,10	1,96	1,79
Razvojna banka Savjeta Evrope	71,10	0,98	1,74	1,59
EBRD	60,50	0,83	1,48	1,35
Evropska komisija ⁴	60,00	0,82	1,47	1,34
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	40,11	0,55	0,98	0,90
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KfW) ⁵	38,64	0,53	0,94	0,86
Rapid Financing Instrument - MMF	37,17	0,51	0,91	0,83
HAPOALIM - oklopna vozila	17,91	0,25	0,44	0,40
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	4,55	0,06	0,11	0,10
IFAD	2,67	0,04	0,07	0,06
Poljski kredit ⁶	1,71	0,02	0,04	0,04
Export Development Canada (EDC) ⁷	0,55	0,01	0,01	0,01
Španski kredit za izgradnju deponije	0,45	0,01	0,01	0,01
Mađarski kredit ⁸	0,00	0,00	0,00	0,00
Francuski kredit - Natixis ⁹	0,00	0,00	0,00	0,00
UKUPNO	4.091,33	56,20	100,00	91,36

¹ Kredit za izgradnju dijela autoputa „Bar - Boljari“.

² Kreditni aranžman sa Sindikatom banaka (OTP, Credit Suisse, CKB i Societe Generale) uz garanciju Svjetske banke vrijedne 80 miliona eura za potrebe finansiranja državnog budžeta.

³ Krediti EIB-a u ukupnom iznosu od 47 miliona eura koje servisiraju javna preduzeća („Monteput“, „Aerodromi CG“ i „Elektroprivreda CG“) ne ulaze u iznos spoljnog duga, već se tretiraju kao garancije.

⁴ Kredit namijenjen za ograničavanje ekonomskih posljedica pandemije virusa COVID 19 u okviru Programa makrofinansijske podrške, ukupne vrijednosti od 60 miliona eura.

⁵ Kredite od njemačke KfW banke za potrebe vodosnabdijevanja koriste opštine, ali čine dio ino-duga.

⁶ Kredit zaključen sa Vladom Poljske za potrebe Željeznice infrastrukture Crne Gore.

⁷ Kredit za kupovinu tri helikoptera.

⁸ Kredit zaključen sa Hungarian Export Import bankom za potrebe izgradnje školskih i predškolskih ustanova.

⁹ Robni kredit – EPCG.

Izvor: Ministarstvo finansija

Po pojedinim ugovorenim kreditnim linijama postoje sredstva koja još uvijek nijesu povučena (tabela 6.4). Ukupan iznos raspoloživih, a nepovučениh sredstava iznosi 276,95 miliona eura, pri čemu se najveći dio odnosi na sredstva Evropske investicione banke (96,70 miliona eura), njemačke Kreditne banke za obnovu, KFW (84,47 miliona eura) i Međunarodne banke za obnovu i razvoj – IBRD (52,80 miliona eura).

Tabela 6.4

Struktura spoljnjeg duga Crne Gore i nepovučениh kreditnih sredstava, u 000 000 eura		
Kreditor	Stanje duga na kraju juna 2024. godine	Iznos nepovučениh sredstava ⁵⁶
	miliona eura	
EUROBOND	2.437,76	
Kineska EXIM banka	663,75	
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	177,45	52,80
Sindicirani kredit – PBG 2	172,73	
Sindicirani kredit - PBG	128,57	
Evropska investiciona banka (EIB)	95,71	96,70
Deutsche Bank	80,00	
Razvojna banka Savjeta Evrope	71,10	8,50
EBRD	60,50	14,23
Evropska Komisija	60,00	
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	40,11	
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KFW)	38,64	84,47
Rapid Financing Instrument - MMF	37,17	
HAPOALIM - oklopna vozila	17,91	20,25
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	4,55	
IFAD	2,67	
Poljski kredit	1,71	
Export Development Canada (EDC)	0,55	
Španski kredit za izgradnju deponije	0,45	
Mađarski kredit	0,00	
Francuski kredit - Natixis	0,00	
UKUPNO	4.091,33	276,95

Izvor: Ministarstvo finansija

⁵⁶ Kod stanja duga prikazan iznos povučениh a neotplaćenih sredstava za pojedinog kreditora, po osnovu svih aktivnih kreditnih linija, dok iznos nepovučениh sredstava predstavlja onaj dio sredstava svih kreditnih linija kod određenih kreditora koji nije povučен, pa samim tim i nije dio duga. Može da se javi situacija da je iznos stanja duga veći od nepovučениh sredstava od datog kreditora, u zavisnosti u kojoj je fazi određen kreditni aranžman i koliko je još sredstava ostalo nepovučeno, a da sa tim istim kreditorom u prethodnom periodu postoji još neka kredtina linija čija su sredstva u potpunosti povučena. Obaveze su one koje stoje u tabeli koje navode stanje duga na kraju perioda.

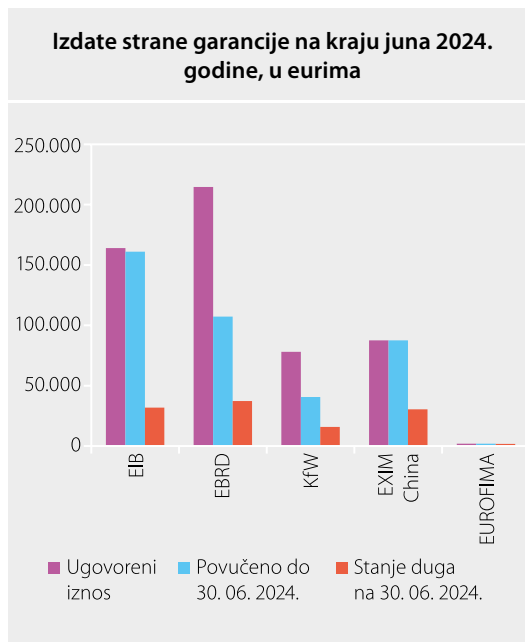
6.3. Izdate državne garancije

Državne garancije na kraju juna 2024. godine iznosile su 136,01 milion eura i bile su niže u odnosu na kraj prethodne godine za 9,46%, odnosno, učestvovala su sa 1,87% u strukturi BDP-a, što predstavlja smanjenje od 0,33 pp u odnosu na kraj prethodne godine. Ukoliko uključimo izdate državne garancije, državni dug Crne Gore iznosio je 4.614,04 miliona eura ili 63,38% BDP-a.

U strukturi ukupno izdatih garancija, strane garancije na kraju juna 2024. godine iznosile su 117,34 miliona eura (grafikon 6.1) i u odnosu na kraj prethodne godine bile su niže za 9,01%, odnosno, učestvovala su sa 1,61% u strukturi BDP-a, što predstavlja smanjenje od 0,27 pp u odnosu na kraj prethodne godine. Kad uključimo strane garancije u iznos spoljnog državnog duga, on je iznosio 57,81% BDP-a. Važno je istaći da se pomenuti iznos izdatih stranih garancija odnosi samo na povučena kreditna sredstva, dok se stanje duga prikazano u grafikonu 6.1 odnosi na neotplaćeni dio povučenih kreditnih sredstava za koje su izdate strane garancije. Kada se uzmu u obzir ukupni ugovoreni iznosi kredita, na koje su ugovorene garancije, uključujući i nepovučena sredstva, strane garancije dostižu nivo od 546,17 miliona eura ili 7,50% BDP-a.

Ukupan iznos domaćih garancija na kraju juna 2024. godine iznosio je 18,68 miliona eura (0,26% BDP-a), pa je unutrašnji dug sa garancijama iznosio 5,57% BDP-a. Od ukupnog iznosa domaćih garancija, 10,53 miliona eura odnosi se na garancije date opštinama za kredite kod više domaćih komercijalnih banaka, za sprovođenje sanacionog plana⁵⁷. Ostatak iznosa domaćih garancija odnosi se na: kredit kod Crnogorske komercijalne banke i Prve banke za izgradnju stambene zgrade za prosvjetne radnike u Budvi, kredit kod Erste banke i Prve banke za potrebe izmirenja obaveza prema firmi „Strabag AG“, kredit kod Erste banke za potrebe refinansiranja kredita Abu Dabi fonda za razvoj i kredit kod Crnogorske komercijalne banke za opravku voznih sredstava.

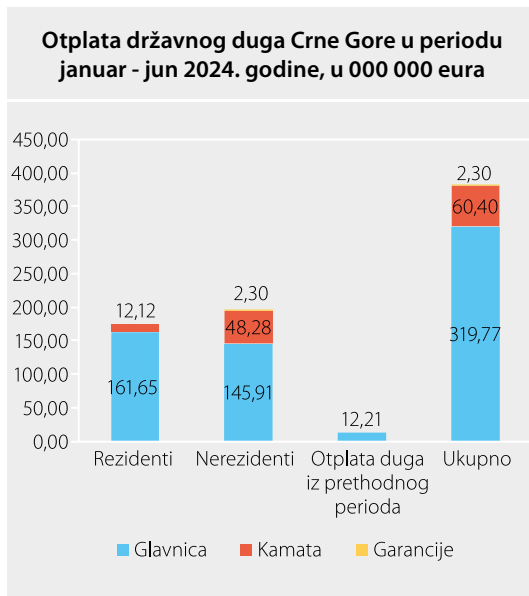
Grafikon 6.1

Izvor: Ministarstvo finansija

⁵⁷ Ukupan potpisani iznos garancija za kredite koje koriste opštine za realizaciju sanacionog plana je 34,55 miliona eura.

Grafikon 6.2

Izvor: Ministarstvo finansija

6.4. Otplata državnog duga

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija ukupna otpлата državnog duga⁵⁸ tokom prve polovine 2024. godine iznosila je 382,47 miliona eura ili 5,25% procijenjenog BDP-a. Od ukupnog iznosa otplate duga najveći dio odnosi se na otplatu glavnice duga rezidentima i nerezidentima, u iznosu od 307,56 miliona eura, dok se na otplatu kamata po osnovu kreditnih aranžmana, rezidentima i nerezidentima, odnosi 60,40 miliona eura (grafikon 6.2). Otplata obaveza iz ranijeg perioda iznosila je 12,21 milion eura, a otplata garancija 2,30 miliona eura.

⁵⁸ Ukupna otplata duga obuhvata otplatu duga po glavnici, otplatu kamate i otplatu garancija, koje dospijevaju u posmatranoj godini, kao i otplatu duga iz prethodnih godina.